

ВЛИЯНИЕТО НА ТЪЛКУВАТЕЛНАТА ПРАКТИКА НА ВКС ВЪРХУ РАЗВИТИЕТО НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Васил Попов

Студент в магистърска програма „Право“, Нов български университет

За времето, което окачествяваме като близко минало в Република България, станаме свидетели на ожесточена битка между две от конституционно прокламираните власти – съдебната и законодателната. Съгласно основните начала и постулата на фундаменталния чл. 8 от Конституцията на Република България (КРБ) се определяме като демократично общество. Като общество, спазващо принципа на разделение на властите на три отделни взаимовъзпиращи се, допълващи и контролиращи се власти, ние днес смело можем да заявим, че борбата между тях е взела своя връх и чакаме едната да надхитри и „изиграе“ другата. Едната власт тълкува, както сметне за добре, като на моменти допълва законите, докато другата власт, ако не ѝ хареса тълкуването, или приема нов закон, или променя съществуващ закон. Съгласно чл. 130, ал. 2 от Закона за съдебната власт (ЗСВ)¹ тълкувателните решения са задължителни за органите на съдебната и изпълнителната власт. Те обаче не могат да обвържат законодателната власт и никой не може да оспори правото ѝ да приеме закон, който по своето същество отменя акта на съдебната власт. При правоприлагането органите на съдебната власт се подчиняват само на закона (чл. 117, ал. 2 КРБ). Следователно законът като нормативен акт от най-висш порядък е задължителен за правоприлагащите органи и те са длъжни да се подчинят на него, а не на задължителните указания, съдържащи се в тълкувателното решение. За да се стигне до тълкувателно решение, следва да има противоречива или неправилна практика по тълкуването и прилагането на закона. При наличието на противоречива или неправилна практика идва въпросът дали това е следствие на недобре написан нормативен акт или недобро правоприлагане. В Република България наблюдаваме лавина от нормативни актове и доста промени в законодателството. Ще си кажем: „Да, променят се човешките отношения, следва и правото да се промени“. Но дали толкова много се променяме като хора, колкото се променя правото ни? Правилно ли се променя правото ни заради промените в обществените отношения или се променя поради други причини, било то икономически, политически или свързани с желанията на дадени физически лица със силно лоби? Прилага ли се законът еднакво спрямо всички? Нормотворчеството създава ли привилегировани? Честите промени и липсата на съгласуване в нормативните актове не водят ли до объркване в адресатите? Въпросите са много, отговорите – неизяснени. Обект на настоящата статия са няколко тълкувателни решения, които доведоха до промени в законите на държавата. Осланяйки се на моят скромнен логически инстинкт, ще анализирам тези процеси, довели до сблъсък на двете власти.

Първият пример е за това как влияе тълкувателно решение върху нормотворчеството. Това е Тълкувателно решение (ТР) № 3 от 15.11.2013 г. на Общото събрание на Граж-

¹ Обн., ДВ, бр. 64 от 7.08.2007 г.

данската и търговската колегии (ОСГТК) на Върховния касационен съд (ВКС) по тълкувателно дело (т. д.) № 3 от 2013 г.², с което се прие, че решението на общото събрание за отчуждаване на вещни права върху недвижими имоти не е задължителен елемент от фактическия състав и затова неговата липса при сключена сделка от Управителя на дружеството с ограничена отговорност (ООД) с трети лица не прави сделката нищожна. С оглед защита и по-голяма правна сигурност, законодателя внесе промени в чл. 137 ТЗ³, като за взетите решения за придобиване и отчуждаване на недвижими имоти и вещни права върху тях от Общото събрание следва да се състави протокол с нотариално удостоверени подпис и съдържание едновременно. Предвидено е, че ако това изискване не е спазено, взетите решения са нищожни. Целта на промените е с въвеждането на по-строга форма за валидност да бъде препятствано съставянето на неистински документи. В този случай считам, че това ТР и последвалите промени са допринесли за подобряване на Търговския закон и по този начин се е стигнало до положително развитие на правото в Република България. Разбира се, злоупотребите не са пресечени напълно, защото ако в учредителния договор е предвидено за решенията, визирани в чл. 137, ал. 4 да бъдат вземани в писмена форма, отпада изискването за нотариално удостоверени подпис и съдържание едновременно. Когато някои търговски дружества, с цел икономия и неплащане на нотариални такси, установяват именно това, те могат лесно да станат жертва на т. нар. кражба на дружество със смяната на управител посредством неистински документи.

„Колизия“ между съдебната власт и законодателната власт съзряхме в най-голяма степен с Тълкувателно решение № 4 от 2016 г. на ОСГТК на ВКС по тълк. д. № 4 от 2016 г.⁴. С ТР върховните съдии решиха, че прекратяването на наказателното производство за престъпление, посочено в разпоредбата чл. 22, ал. 1 Закон за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество (ЗОПДНПИ–отм.⁵), извън случаите по чл. 22, ал. 2 ЗОПДНПИ (отм.), осъществява абсолютна процесуална пречка за съществуването и надлежното упражняване на правото на иск за отнемане на незаконно придобито имущество в полза на държавата. Това тълкуване никак не се хареса на нормотворците ни, които побързаха да добавят нова ал. 6 в чл. 153 от ЗКПОНПИ. Тя предвижда, че не съставлява законова пречка за съществуването и надлежното упражняване на правото на иск за отнемане на незаконно придобитото имущество в полза на държавата прекратяването на наказателното производство или влизането в сила на присъда, с която подсъдимият е признат за невинен за престъпления, посочени в разпоредбата на чл. 108, ал. 1 от закона. А в Преходните и заключителни разпоредби на закона (§ 5, ал. 2) бе добавено, че неприключилите проверки и производства пред съда по отменения Закон за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество се довършват по реда на този закон. По този начин тълкувателното решение остана да виси някак си в правното битие на правния мир в милото ни Отечество. Според защитниците на тезата на ВКС откъсването на гражданската конфискация от наказателното производство може да доведе до произвол и нарушаване на правата и свободите на гражданите. Според мен гражданската конфискация ни връща една стъпка назад от либералния граждански оборот, към който се стремим. Считам за правилно наказателното обвинение да е *conditio sine qua non* за провеждането на гражданска конфискация. Защитниците на законодателната власт твърдят, че с ТР № 4 от 2016 на ОСГТК на ВКС ще

² Тълкувателното решение е достъпно на адрес [онлайн]: www.vks.bg/Dela/2013-0.pdf

³ Обн., ДВ, бр. 105 от 30.12.2016 г.

⁴ Тълкувателното решение е достъпно на адрес [онлайн]: www.vks.bg/Dela/ОСГТК_2016_04_решение.pdf

⁵ Обн., ДВ, бр. 38 от 18.05.2012 г. Отм., ДВ, бр. 7 от 19.01.2018 г.

бъдат прекратени няколкостотин производства за отнемане на незаконно придобито имущество и по този начин ще се ошети държавата с няколко стотин милиона лева и освен това ще препятства държавата ефикасно да противодейства на корупцията. Този случай представлява много интересен и нагледен пример за разделението на властите. Разделението на властите беше нещо, за което съм чувал и учил през образованието си по право до този момент, но съм считал, че е просто принцип писан в Конституцията, неприложим към нашите ширини. Разделението на властите не е абсолютно. То е разделение на държавната власт на три самостоятелни функции на тази власт, осъществявани от различни органи, които си взаимодействат и взаимно възпират. Иманентно съдържание на този принцип е системата на взаимен контрол и възпиране (*checks and balances*). С този двубой между съдебната и законодателната власт на мен ми бе показано нагледно, че двете власти може и да спорят помежду си, като според мен именно в спора се ражда истината. А дали взетото решение за промени в законодателството и оставянето на ТР без приложимост е било добро или не, според мен, времето ще покаже.

Друго Тълкувателно решение, довело до законодателни промени, е ТР № 1 от 2016 г. на Общо събрание на Наказателна, Гражданска и Търговска колегия (ОСНГТК) на ВКС по тълк. д. № 2 от 2016 г.⁶ То постанови и разшири кръга от материално легитимирани лица да получат обезщетение за неимуществени вреди от причинена смърт на техен близък. Като освен лицата, посочени в Постановление № 4 от 25.05.1961 г. и Постановление № 5 от 24.11.1969 г. на Пленума на Върховния съд, се даде възможност и по изключение всяко друго лице, създадо трайна и дълбока емоционална връзка с починалия и търпи от неговата смърт продължителни болки и страдания, е справедливо да бъде обезщетено. Обезщетението следва да се присъди при доказани особено близка връзка с починалия и действително претърпени от смъртта му вреди. Тълкувателното решение е прието с особено мнение на трима от съдиите, като те релевират, че въпросът дали и други лица са материално легитимирани да получат обезщетение за неимуществени вреди от причинен смърт на лице, с което са създали трайна и дълбока емоционална връзка, не е бил поставян на разглеждане пред съдилищата, поради което няма основание да се приеме, че съдебната практика по този въпрос е противоречива или неправилна, а оттам няма и основание за осъществяване на тълкувателна дейност по реда на чл. 124 и сл. ЗСВ. Това решение предизвика голям отзвук в обществото, като най-засегнати, разбира се, бяха застрахователните компании. Тяхното лоби излезе много стабилно, защото много скоростно се приеха промени в Кодекса на застраховането (КЗ), с което се въведе временен таван до 5000 лв. за кръга от хора, попаднал в разширението с ТР. Нещо повече – на промените се придаде обратна сила. И се предвиди, че този лимит ще важи за предявените от тях съдебни претенции в периода от 21 юни 2018 г. до влизането в сила на промените в КЗ. Това е датата, на която беше постановено тълкувателно решение № 1 от 2016 г. на трите колегии на ВКС, разширило кръга на лицата, които могат да търсят обезщетение при смърт.

Последният случай, който ще разгледам, се отнася до ТР № 3 от 2016 г. на ОСГТК на ВКС по т. д. № 3 от 2016 г., като по делото бе поставен въпросът дали предявяването на иск като частичен и последвалото негово увеличаване по реда на чл. 214, ал. 1 ГПК има ли за последица спиране и прекъсване на погасителната давност по отношение на непредявената част от вземането? Решението влезе в сила на 22.04.2019 г., като то постанови, че предявяването на иска за парично вземане като частичен и последвалото негово увеличаване по реда на чл. 214, ал. 1 ГПК, нямат за последица спиране и прекъсване на погасителна-

⁶ Тълкувателното решение е достъпно на адрес [онлайн]: www.vks.bg/Dela/OCHGTK_2016_01_решение.pdf

та давност по отношение на непредадената част от вземането. Интересното при това решение е, че в този случай не решението на тълкувателното дело повлия на нормотворчеството, а според мен именно нормотворчеството повлия на съдържанието на тълкувателното решение. В „Държавен вестник“ (бр. 42 от 22.05.2018 г.) бяха обнародвани промени в ГПК. Чрез § 11 от Заключителните разпоредби на посочения закон се създаде новата разпоредба на чл. 116а ЗЗД, според която: „Когато вземането е предявено частично, давността се спира или прекъсва само за предявената част“. Дали нормотворците в този случай се застраховаха предварително от тълкувателната практика на ВКС или подсказаха на съдиите в каква насока да бъде решението им, може само да гадаем.

В заключение и на база разгледаните решения и промени в законодателството смея да кажа, че практиката на ВКС може да влияе и положително на нормотворчеството, ако се стига до полезен за обществото и правото краен резултат. Все пак симпатизирам на съдебната власт повече отколкото на законодателната. Първо, според мен тълкувателното решение е следствие на неясно и некачествено написана правна норма. Ако беше написана добре, според мен нямаше да се стига до противоречива или неправилна практика. *Ipso facto* нямаше да се стига до тълкувателно решение. Второ, законодателят е дал възможност на съдиите да тълкуват нормите, довели до тълкувателно дело, но излиза, че тази възможност е дадена само, ако те тълкуват, „както трябва“, сиреч да се хареса на законодателя. В крайна сметка нека да им дадем възможност на едните да си тълкуват, на другите да нормотворят. Защото според мен в близко бъдеще с правото на ЕС и неговия наднационален характер и благодарение на регламенти и преюдициални запитвания все по-малко ще тълкуват и правотворят и все по-често ще превеждат.